

Knjiga mjeseca 📖 **24 sata u životu jedne žene/Leporella**
 Stefan Zweig, Neolit i Artikulacije. Prijevod: Branka Grubić

JEDNOM DAVNO U BEČU...

Piše: **ENA
KATARINA
HALER**
 književnica, kritičarka
 i arhitektica

Velika je nepravda što djela Stefana Zweiga nisu u većoj mjeri kod nas prevođena i što je njihova dostupnost s obzirom na opus i dalje prilično oskudna. Zato je uistinu književni događaj kad se pojavi izdanje poput ovoga. '24 sata u životu jedne žene' i 'Leporella' dvije su priče o ženama, prije svega dvije priče o usamljenosti, čežnji, nagonima, dvije tankočutne studije te tako ranjive i nepovjerljive stvari što je ljudska narav

Nastavak na sljedećoj stranici →

Izvorno objavljene neovisno jedna o drugoj, pripovijetke "24 sata u životu jedne žene" iz 1927. i "Leporella" iz 1935. godine (ovdje u prijevodu Branke Grubić) ovako uparene stvaraju jedna drugoj protutežu, istovremeno se dopunjujući, i to je, vrijedi odmah reći, dobar primjer pametnog promišljanja ponovnog izdavanja klasika. Ili izdavanja uopće, jer Zweiga kod nas, kao što znamo, nedostaje. A nedostaje jer ovakve su priče svevremenske, i koliko god Zweig bio vješt u ocrtavanju trenutka i konteksta, koliko god Francuska rivijera ili imanje baruna s ovim vremenskim odmakom djelovali eskapistički, ljudski nagon odolijeva tom vremenu, a s njim i to vječno pitanje, što nas to navodi i što nas to, ponekad i nepovratno, goni?

Ono što je prvenstveno svevremensko, Zweigovo je pripovijedanje. I ne mogu ova dva remek-djelca nazvati drugačije nego tim divnim zastarjelim nazivom, jer upravo su klasični primjeri te kratke forme oslobođene formalnih ograničenja i neopterećene izdavačkim obrascima. Ove, dakle, pripovijetke, djeluju gotovo kao artefakti dobre književnosti. Visoko europsko društvo sjedi na terasi jednog pansiona negdje na Rivijeri, početak je vijeka, kad njihove "miroljubive razgovore i male, površne šale" prekida nevinden skandal – dobrostojeća žena napušta svog milog supruga i dvije kćeri te odlazi s tajnovitim mladim Francuzom nakon samo jednog dana poznanstva. No 24 sata iz naslova nisu njezina – Henriettina nagla smjelost tek je okidač za ispovijest gospode C., koja će, s

Ono što je prvenstveno svevremensko, Zweigovo je pripovijedanje. I ne mogu ova dva remek-djelca nazvati drugačije nego tim divnim zastarjelim nazivom, jer upravo su klasični primjeri te kratke forme oslobođene formalnih ograničenja i neopterećene izdavačkim obrascima. Ove, dakle, pripovijetke djeluju gotovo kao artefakti dobre književnosti

NEOLIT | ARTIKULACIJE

neobičnom naklonosti prema toj mladoj ženi, pripovjedaču ispričati svoj život u jednom danu, jednom davno u Monte Carlu. Već tada i prerano udovica, u jednoj je kockarnici ugledala mladića blijedih ruku "na kojima je svaki mišić govorio", ruku u kojima je nazrela strast ispod te mrtvačke bjeline i isprva iz samilosti, kasnije pomalo i znatiželje, iz vlastite usamljenosti, potrebe za nadmoći, ali svakako iz čovjekoljublja, odlučila ga spasiti izgledne smrti i na tom putu spašavanja, sasvim slučajno našla se s njim u krevetu. I u ta će 24 sata usamljena, ali i itekako samosvjerna udovica, prijeći taj put preko uzbuđenja, sumnje, krivnje, osjećaja gadenja, privlačnosti, poricanja i nevjericke do oslobođanja i užitka, a sve kroz jedan ljubavnički nagon u kojem je podosta nečeg majčinskog, mada tako tihog i čudno suptilnog. "Sagnuo se nad moju ruku, a uski obris njegove dječake glave pokorno se spustio, zadržao se tako jednu minutu u poljupcu punom poštovanja, kojim mi je samo blago dodirnuo prste, zatim se odmaknuo, pitao me kako sam, gledao me dirljivo, a u svakoj njegovoj riječi bilo je tako mnogo pristojnosti da je za nekoliko minuta minuo sav moj strah." Poljubac koji traje minutu! I nije baš nimalo neuvjerljiv, naprotiv. I koliko je u prvoj pripovijeci ženske blagosti, toliko je u "Leporelli" okrutnosti i oholosti. Obje ipak počivaju na temeljnoj i dubokoj usamljenosti i kao lice i naličje, pokazuju koliko daleko sebična želja za ispunjenjem vlastite praznine može dovesti. Isto kao što vjerojatno nema dobra koje se čini samo po sebi, uvijek je tu osobne zadovoljštine, dobro se čini barem dijelom i zbog vlastitog dobrog osjećaja, "mira u duši" ili kako već, isto tako i zlo proizlazi iz neke mračne sebične potrebe...

"U rubrici 'posebna obilježja' njezine radne knjižice nalazila se kosa crta koja je značila da ona nema nikakvih posebnih obilježja.", jedan je od najuspjelijih načina uvođenja lika u priču kojih se mogu sjetiti - djevojka bez posebnih obilježja, koja sa sobom donosi svoju šturu radnu knjižicu, dakle djevojka koja je određena time što radi, pretpostavlja se da raditi mora i još k tome takav posao, da za njega nisu potrebna posebna obilježja.

Nastavak na sljedećoj stranici →

Odrastao je u Beču, u samom srcu tog starog svijeta, razmjenjivao je tekstove i provodio vrijeme s Arthurom Schnitzlerom i zajedničkim prijateljem Freudom u vrijeme u kojem je u tom gradu nastajalo sve ono što će iznijeti modernitet i kasnije iluziju u bajkovitoj carskoj prijestolnici, mit o austrijskom carskom blagostanju, u kojem je izrazit doprinos i samog Zweiga. Crtež (gore) je Zweigov autoportret

Stvar je u tome (i ne bi ni bilo pripovijetke da nije tako) da ih ona itekako ima i da su primjenjiva – da ćemo se zapitati jesu li – na mnoge slične djevojke koje se predstavljaju radnom knjižicom u ruci.

“Stara djevojka”, izvanbračno dijete iz malog tirolskog sela, pravim imenom Crescentia, prekrštena u Leporellu po volji svog poslodavca, a u punom smislu riječi i gospodara, baruna von F..., rastrošnog i nesputanog pobornika lagodnog i slobodnog života, grčevito uhvaćenog za privilegij svoje titule i statusa, u doba u kojem je aristokracija na svom izmaku, kad joj prijete vladavina onog škrtog i štedljivog gradskog plebejstva koje barun prezire. Crescenz zato ne može drugačije nego da ga idealizira – za građanstvo ona je potrošna, u takvom je sustavu ona tek radnica, tek kosa crta u radnoj knjižici; za aristokraciju je pak sluškinja, tu je odanost i dalje vrijedna vrlina.

A odana je “poput zaprežnog konja na kiši”.

I s tom jednom, do srži jednostavnom idejom, Zweig priču odvodi do granica vjerojatnosti, a ipak s potpunom svijesti i nevjerojatnom promatračkom pronicljivošću, što čini da je čitamo kao posve nam poznatu.

Obje su pripovijetke doživjele ekranizaciju. “Leporella” je, doduše, postala tek manje poznati TV film, a mnogi su za predložak uzeli “24 sata u životu jedne žene”, među kojima su upamćeni “Afera u Monte Carlu” iz 1952. i onaj iz 1961. godine, u kojem ulogu udovice, gospođe C., igra Ingrid Bergman. I da je riječ o kojem drugom piscu, ti bi podaci o poziciji u pop-kulturi mogli stajati kao dokaz veličine i važnost. U slučaju Stefana Zweiga samo su crtice, marginalne zanimljivosti iz bogate biografije. Još za života bio je jedan od najčitanijih i najprevođenijih europskih pisaca, a broj njegovih objavljenih djela penje se i do stotinu.

Pisao je romane, pripovijetke i novele, biografske romane i biografije (“Nietzsche” je objavljen i kod nas, a valja izdvojiti trilogiju De Balzaca, Dickensa i Dostojevskog), pisao je drame, putopise i eseje, pa i libreto za operu Richarda Straussa. Uživao je kulturni

status i kao takav, još k tome Židov, sin bogatog austrijskog industrijalca, dolaskom nacističke vlasti postaje prognanikom, nepodobnim i zabranjenim piscem, a što se pokazalo i daleko pogubnijim – ostaje razočaran u Europu kakvu je poznao, u poprilično uljepšan stari svijet iz njegovih pripovijetki.

Odrastao je u Beču, u samom srcu tog starog svijeta, razmjenjivao je tekstove i provodio vrijeme s Arthurom Schnitzlerom i zajedničkim prijateljem Freudom u vrijeme u kojem je u tom gradu nastajalo sve ono što će iznijeti modernitet i kasnije iluziju o bajkovitoj carskoj prijestolnici, mit o austrijskom carskom blagostanju, u kojem je izrazit doprinos i samog Zweiga.

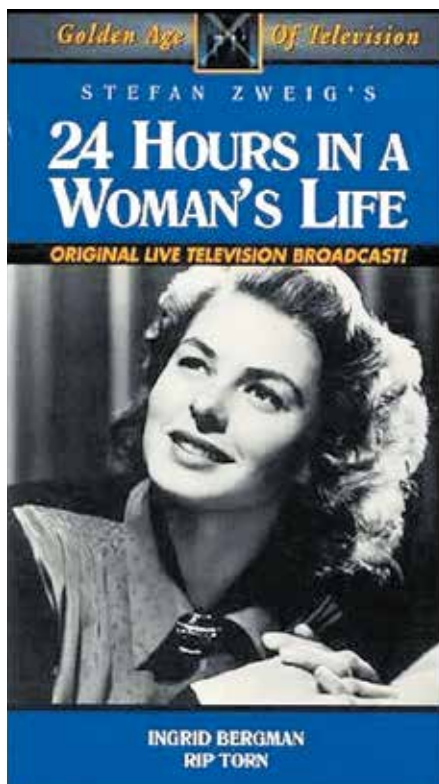
Daleko je bio njegov Beč od tog romantičnog ideala, bio je, s jedne strane, dovoljno liberalan, ideološki, pa i seksualno, da bi se tamo razvijale nove tendencije u umjetnosti, arhitekturi i psihologiji, istodobno s tom pogubnom agendom na društveno-političkom polju.

Toga je bio svjestan i Zweig, i ta ga je svijest odvela u depresiju, naposljetku i navela na samoubojstvo. I ono je pomalo nalikovalo na fikciju, uz oproštajno pismo, memoar dovršen tek dan prije, uz poruku da život u kojem Europa nije prostor osobne slobode, a intelektualno djelovanje više ne može biti najveća radost, naprosto nema smisla.

To da je taj prostor slobode bio rezerviran za uski krug stalnih gostiju koji su svraćali u Cafe Museum i odavna počivao na nekoj tudoj, jednako bolnoj neslobodi, prešutjet ćemo.

Činjenica da je Zweig svoju privilegiranu neslobodu i usamljenost napisao tako da je razumljiva i bolna i onima kojima je svaki privilegij uskraćena i kojih se iz svog ugodnog bečkog stana ne bi mogao ni sjetiti, svjedoči o veličini te književnosti; i lako je vjerovati, gotovo bez sumnje, da nije njegov humanizam imao ograničenje nego samo klasom uvjetovani doseg društvene svijesti. Riječima njegova

pripovjedača iz prve od ovih pripovijetki - “Osobno više volim pokazivati razumijevanje prema ljudima, nego ih osuđivati.”

Obje su pripovijetke doživjele ekranizaciju. ‘Leporella’ je, doduše, postala tek manje poznati TV film, a mnogi su za predložak uzeli ‘24 sata u životu jedne žene’, među kojima su upamćeni ‘Afera u Monte Carlu’ iz 1952. i onaj iz 1961. godine, u kojem ulogu udovice, gospođe C., igra Ingrid Bergman

